

Archief [700](#) Dorpsbestuur van Hilvarenbeek, 1392 – 180 (1817,1820)

Onderwerp: De kosten van het executeren en ophangen van gedetineerden in de Heerlijkheid Hilvarenbeek

Titel: 'Wat kost een galg?'

Doel: Aantonen aan geïnteresseerden van het symposium waar precies te vinden is in de archieven van het dorpsbestuur van Hilvarenbeek waar je dergelijke informatie kunt vinden. Documentatie als besluitvorming en rekeningen zullen aantonen dat dergelijke executies, de weg ernaar toe (context) en het eindigen aan de galg 'ter *exempele*' hebben plaatsgevonden en zodoende een tijdsbeeld geven. Daarnaast zullen er voorbeelden uitgelicht worden van historische actoren en hun misdaad- en strafgang en zal de link gelegd worden met de archieven van de schepenbank van Hilvarenbeek.

Voorbeelden:

Resolutieboeken ('[Resolutiën](#)')

1. Inventarisnummer 20, Resolutieboek 1678 april 29 – 1695 februari 16: [Folio 197v](#):
 - **21-03-1690:** *'Resolutie ten fine om seker plaetse op den tooren alhier te approprieren tot een gevangenhuijs, overmits veele straetschendingen, dieverijen, insolentien en ongeregeltheden dagelijcx bij nachten en ontijden comen voor te vallen, [...] om de deliquanten en quaetdonders aldaer in detentie met securiteit te kunnen doen bewaren en anderen ten exempel te doen straffen. Wordt genomen de zgn H. Geest solder, plaetse naer beneden den tooren,;'*
 - **Resolutie die de instelling van een gevangenis in de Beekse toren aangeeft.**
2. Inventarisnummer 22, Resolutieboek 1711 januari 8 – 1722 september 21: [Folio 36v](#) – Folio 37r:
 - **23-09-1713:** *'Soo is bij heeren officier en schepenen geaccordeert || met Hendrick Leemans, dat || hij sal hebben voort maecken vant || schavoth tot vijftien gulden vijftien || stuivers 't geen op maendags avondt || sal moeten in staet sijn en sullen || de paelen moeten blijven staen tot na || deze executie van gedetineerde en sal || bij hem de plancken naer de aenstaende || te doene executie mogen afnemen || mits naderhant wederom opleggende || in sijne fome soo behoort voor de || voorschreven prijs';*
 - *'Sijnde wijders goetgevonden dat ten || dage der executie voor de quota || van Hilvarenbeecq in manschap || sal worden geleveert tot 60: || Diessen ad idem tot 20: || Riel 10: || Westelbeerse 6: || en sal ider plaetse de oncosten || haeren gesondene personen satisfatie || doen || Hilvarenbeecq voor 2 tonnen';*
 - **Wat krijgt de scherpechter, Hendrick Leemans, voor het maken van het schavot en wat wordt van hem verwacht daarvoor? Tevens hoeveel manschappen elk dorp levert voor deze executie.**
3. Inventarisnummer 22, Resolutieboek 1711 januari 8 – 1722 september 21: [Folio 39v](#) – Folio 42v:

- **16-02/12-06-1714:** *'Goetgevonden de executie van Francine || Abrahams te laeten geschieden of || sijn voortgansch te hebben op donderdags || aenstaende || waer toe wegens Hilvarenbeecq || sal worden 20 man || Diessen 8 man || Westelbeerse 3 man || Riel 5 man || En ider de sijne consenteren';*

- **Zit een hele voorgeschiedenis aan vast, schepenen zijn voor deze zaak naar Den Haag gegaan. Kind of de geëxecuteerde zelf (?) belandt in het spinhuis.**

4. Inventarisnummer 22, Resolutieboek 1711 januari 8 – 1722 september 21:

Folio 16v – Folio 117r:

- **03-04-1717:** *'Banck vergaderinge || gehouden den 3 April || present d'heer || drost Coenraets, Jacobus || De Bosson, Michiel van || de Sande, Jan Heffels || en hendrick Schepens || Schependen, Diessen || Cornelis Otten en Laureijs || van den Nieuwenhuijsen || Schepenen wegens Riel Cornelis || int Ven en Peter Maes || eedele luijden, Westelbeers || Jan Goutsmits en Jan || Adriaens Setters, || Sijnde door d'heer drossaart voorschreven in || vergaderingen voorgedragen || dat met d'heer meester Pieter || Versterre als [...] rentmeester || der domeijnen int quartier || van 's Bosch hadde gesproocken || om te vernemen off genegen || was te betalen de onkosten || van drie persoonen op den || 29 junij 1713 geexecuteert || met de somme van vijft hondert || guldens voort aendeel || vant gemeene landt gelijk || als bij de regenten des quartiers || van Oosterwijck voor || haer helfte was geaccordeert || dogh dat sijn edele niet genegen || was wegens het landt daer || inne te betaelen dan vier || hondert en vijftigh gulden || voorgevende van haar edele mogendheden || ordres niet verders soude || strecken oversulcx geeft heere || drosst in bedencken wat verders || hier inne gedaen sal || werden waer op gedelibereert || sijnde is goetgevonden en verstaen || om alle verdere costen || van taxatie en verwijderinge || met gemelte heere || rentmeester voor te comen met || voorschreven somme onder expresse || prestatie te laeten betaelen || sullende gemelte somme van || negen hondert vijftigh gulden || worden gerepartiseert || over de respe [?] opgegeven costen naer proportie van voorige || haer edele mogende heeren raiden || van Brabant taxatie.';*

- **Bovenstaande gaat over wie de onkosten betaalt bij de executiegang: de Heerlijkheid, het Kwartier, etc.? Daarnaast staat vermeld hoeveel onkosten er eigenlijk waren bij het executeren van drie personen.**

5. Inventarisnummer 22, Resolutieboek 1711 januari 8 – 1722 september 21:

Folio 130r – Folio 131r:

- **16-07-1717:** *'Sijnde bij d'heer drossart gedaen rapport || van't voorgevallene op 't || quartier volgens geannoteerde in || mergeine van de beschrijfbriefft en || alhier overgelecht en onder andere || mede dat in opsighte vande executie || costen van Jan Claes || Leenders cum suis alhier inden || jaere 1713 geexecuteert niet meer || hebben willen goetdoen te weten || voor die gehangen is 275 gulden || ende voor ider gegeesselde tot 150 || is t' samen tot 300 gulden en || voor de nakosten ten opsighte || van Francina Abrahams lichten || van haer hoge mogende resolutie mandament || formeren van libelet [?] || tot 150 gulden dus alle alsoo || 's samen tot 725 guldens sulce || dat den heere proponent die || actie heeft gereverteert en geeft || derhalven in bedencken of men || die nacosten ingevolge vande || gelichte mandementen niet || behoorde te laeten taxeren || sijnde goetgevonden deselve || oncocosten te laten taxeren || war toe den heere proponent || mits desen gecommiteert wert || Diessen moet hebben van't geresolveerde || vant quartier van || van Hilvarenbeecq.';*

- Francine Abrahams wordt weer aangehaald, is zij nu geëxecuteerd of naar het Spinhuis gebracht?

6. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 92v](#):
- **9-12-1724**: ‘Vergaderinge gehouden || den 9 december 1724 present || heeren officier en alle || schepenen [?] Meijer || Sijnde goetgevonden om de gedetineerden || op maendagh aenstaende ter executie te brengen || dat daer toe voor de quota deser gemeijnte || van hilvarenbeeck sal worden geleverd || uijt ider roth tot thien man wesen || de hondert man, Diessen ses en dertigh man, || riel twaelf man en Westelbeerse acht || man, ider versien met goed en sufficante || snaphaenen en precies te compareren || alhier op de gemeene plaetse ten thien uijren || en bij aldien eenige commandeerde || manschap mochte mankeren aen || dese haere plicht sullen deselve verbeuren || tien stuijvers ten behoeve van dat roth || waer onder deselve gehooren om bij deselve || paratelijck daarvooren te worden affgepant || om bij haer tot een recreatie te worden || geconsumeert alsmede wel expresselijck || te verbieden dat niemand soo voor || als naer de executie bij ofte ontrent het schavoth sal hebben te schieten op || een pene alhier voorschreven || Verders goetgevonden en geaccordeert met || Lambert Moonen om s middaghs bij hem || te spijsen te weten voor veertien personen || ieder tot thien stuijvers en voor ider || persoon een kan wijn a twaelf stuijvers || de kan || Sijnde met Hendrick Walschoth geaccordeert || dat hij sal hebben eens voor al voor ‘t || maecken van ‘t rah en post met het || ijswerck daer to nodigh van twee pinnen || als verders daer toe nodigh soo alhier op || ‘t schavoth als op ‘t gericht als verders || het stellen van het cruijs op ‘t schavoth || brengen en stellen van ‘t rath aan ‘t gericht op de heijde en ‘t kruijs mede || wederom brengen nevens het verdere || alhier inden toorn, sulcx alle voor de somme || van vijftigh gulden || Item te leveren voor de manschap van Beeck || alleen tot een ton bier te weten voor || vijftigh personen daer toe oock twee || pont taback sijnde ‘t vuer daeronder || begrepen; aengenomen bij Peter Sweens || rothmeester op acht gulden daer onder den || taback en vuer ||;

- Hoe de manschappen uit elk rot worden bewapend, worden betaald en waarin bij een aanstaande executie. Daarnaast ook waar zij de maaltijd zullen genieten en wat zij zullen drinken. Vervolgens wat de aannemer Hendrick Walschot krijgt voor het maken van de galg en de galgenheuvel en al het materiaal dat erbij komt. Tevens een leuke anekdote over dat niemand op de bungelende lijken mag schieten. Kortom: er zit hier veel in.

7. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 116r](#):
- **11-06-1725**: ‘Vergaderinge van || Heeren Drossart en schepenen || gehouden den elfden junij || 1725 present d’heer Jacobus || Coenraets Drossart || Peter van || Andel, Jan Meijer, Hendrick || Schepens, en Guiliam verhaert || Schepenen Schepenen || van Hilvarenbeecq, Hendrick || van Winteroij en Philip Mons || Schepenen van Diessen Anthonij || van Dommelen Dirck de || Veth en Leender Janssen de || Jongh Regenten van Riel || Sijnde goetgevonden tot de executie crimineel || welcke op mergen geschieden sal te commanderende || twee [Rottens](#) alhier aende straet versien met || behoerlijcke geladen snaphaenen wesende || omtrent 50 || en uijt de acht buijten rotten || uijt ieder roth twaelf man is 96 || van Diessen 30 || van Riel 12 || van Westelbeerse 8 || 196 [in totaal] En sullen alle der voorschreven manschap alhier op || de gemeene plaets op morgen voor de middagh || precies ten negen uijren

moeten compareren || op poene van twee schellingen die bij de presente || ieder zijn roth sal werden verteert en || sal niemant daer iets genieten || Dan alleen is toegeleght aende Rotten || die gewaecht hebben voor elck roth drie || halve vaten bier, twee pont taback en || pijpen daer onder begrepen die van banckxwegen || sal werden goetgedaen || En heeft Peter Sweens voor die halve vaten || bier twee pont taback en pijpen voor zijn || roth aangenomen voor twaelff gulden || en het roth van Gerrit Roijmans sal || insgelijcx hebben ten huijse van Gerrit de || Vries die daer voor mede sal proffiteren || alsvoor tot twaelf guldens || Sijnde goetgevonden de drie kkindeken van de gedeteneerdens || op morgen naer de middagh || ten drie uijren publieq te besteeden om || deselve te onderhouden naer behooren || voor een jaer en soo wanneer deselve || van te vooren mochten comen weg te || geraecken off aff te haecken sal alsdan naer || rato van tijdt betaelt werden sulcx bij || provisie en tot lasten van de banck ||;

- Hierboven staan alle onkosten en vergoedingen + voorzorgsmaatregelen die gedaan moeten worden voordat er een executie kan plaatsvinden (executie van vier 'heidenen' een dag later). Tevens wat er te doen valt met de kinderen van de geëxecuteerden.

8. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 117r](#):
- **11-06-1725**: *'Sijnde in vergaderinge voorschreven || verdeelt op de respectieve plaetsen deser || dinghbancke, de onkosten geresen || van Meester Jan Cale scherprechter der || hoofstadt 's Bosch soo met hem || overcomen en geaccordeert is soo || wegens de executie crimineel || van Jan Anthonij Degener en zijn || vrouw op den elfden december 1724 || ter somme van vijff en 't negentigh || gulden ende vande executie crimineel || welcke op morgen staet || te geschieden van de vier gedetineerde || heijdenen alhier ter somme van || een hondert twee gulden thien stuijvers || dus alsoo t samen ter somme van || een hondert seven en 't negentigh || gulden thien stuijvers en waar inne || de quota van iders plaets is als || volght || Hilvarenbeecq ter somme van || een hondert ses en twintigh gulden || thien stuijvers dico [?] || tien van drie ordonnantien uytgemaect || op de borgemeesters 1724 || Diessen ter somme van vijffen || veertigh gulden seventich stuyvers dico || [...];'*
- Onkosten voor een eerdere executie voor de scherprechter van Den Bosch en de a.s. executie van de vier heidenen. Wat betaalt welk dorp.

9. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 118r](#) – [Folio 119r](#):
- **11-06-1725**: *'Gemijnte's vergaderinge || gehouden den elfden junij 1725 present || d'heer drossart Coenraets || Peter van Andel, Jan Meijer, Hendrick || Schepens en Guilliam || Verjaert Schepens, Michiel || vande Sande, Peter Naijkens || en Claes Hendricq geswoorens || Jan van Raeck, Jan Mallens, Peter || Vingerhoets, Hendrick Wouters || [?] en Gerrit van Loon setters || en Cornelis Tielmans || Heilige Geestmeester || Sinde in vergaderingen gelesen de punten van || beschrijvinge tot comparitie op 't quartier || op den [?] deser en in consideratie genomen || wie en hoeveel men soude committeren is || goetgevonden d'heer drossart en president || van Andel daer toe te committeren sonder || meers || Alsoo heden morgen in de bancq vergaderinge || is goetgevonden den scherprechter Meester Jan Cale || wegens de executie crimineel gedaen op den || 11 december 1724, ter somme van vijff en 't negentigh || gulden alst die op morgen staet te || geschiedenis ter somme*

van een hondert twee || gulden thien stuijvers, en alsoo 't samen ter || somme van een hondert seven en 't negentigh || gulden thien stuijvers te repartiseereen [?] over || dese dinghbanck waer inne het aendeel van || die van Hilvarenbeeck is ter somme van || een hondert ses en twintigh gulden thien stuijvers || is in bedencken [?] || gegeven op wat borgemeesters die || voorschreven somme sal werden geordonneert || waer op is goetgevonden deselve somme te || ordonneren op drie borgemeesters vanden voorleden || jaere 1724 ider voor een derdepart [?] om die ten spoedighsten te voldoen aenden voorschreven scherprechter || en waer van den secretaris daer van drie || ordannanties sal wij t maecken ||;

- Wederom het besluit wat de scherprechter uit 's-Hertogenbosch, Jan Cale, te betalen voor een executie van het 'voorleden' jaar als de aanstaande executie van 'vier heidenen'.

10. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 120r](#):
- **12-06-1725**: 'Alsoo naer de gedaene justitie van || de vier heijdens van den twaelfden deser daeghs || daer aan inden morgenstont ontrent agt || a negen uren bevonden heeft een billet || in groote letters geschreven aengeplackt || te zijn tegens de galge onder het schavoth || en bij heeren schepenen daeghs daer aen || affgenomen een lasterlijck verfoejelijck || en gans ten hooghten straffbaer geschrift || oft pasquil || niets meriterende hier inne || te herhaelen evenwel bij het gemeen || publicq als verders tegenss heeren officier || en schepenen strijdigh tegens de placaten || vanden lande en dewijle niemant van || diergelijcke schandaleuse lasteringe || van bevrijt zijn soo ist bij heeren officieren || en schepennen goetgevonden en verstaen || te stellen een premie van vijftig || gulden voor de geene welke weet aan || te brengen wie het voorschreven lasterlijck || geschrift machte aende galge geplackt || hebben ja selfs voor de gene al was || hij selfs mede daer aen handadigh geweest || de voorschreven premie van vijftigh || guldens sal den aenbrenger genieten bij || soo verre den dader in handen van de justitie || geraeckt en dat zijn naem des || begerende sal blijven gesecreteert dit || tot ider narightinge ||;'
- **Op de dag van de executie van de 'vier heidenen' is er een schandeleus lastschrift geplakt aan de galg, de inhoud laat ten raden helaas...**

11. Inventarisnummer 23, Resolutieboek 1722 oktober 2 – 1732 mei 8: [Folio 123v](#):
- **04-07-1725**: 'Op heden den vierden July || seventien hondert vijff en twintigh sijnde || bevonde op de deur van 't raethuijs beden || aengeplackt een lasterlijck gesgrift || mentsionerende op d'Heer van weijeren || 't geen in presentie van heere president || 'schepenen deser Dinghbanck is affgenomen || ontrent de clocke elft uijren || en brustende ter secretarije alhier || present Peter van Andel, Hendrick Schepens || Guilliam Verjaert, Hendrick || van Winteroij en Philip Moonen || Schepens';
- **Dit benoemde lastschrift is hetzelfde lastschrift als wat hierboven staat.**

Dorpsrekeningen ('[Borgemeestersrekeningen](#)'):

1. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 86r](#):
- **1713**: 'Anderen uitgaeft || wegens oncosten || geoccasioneert || wegens de gevangenen || en geexecuteerden || alhier van desen jaere || 1713;'

- Vanaf hier begint het overzicht in de dorpsrekeningen van het jaar 1713 van de kosten die zijn gemaakt omtrent de gevangenen en executies van dat jaar. We lezen op de tweede pagina al (Folio 87v) over de kosten die gerechtelijke adviseurs uit Breda geleden hebben bij gedane gerechtsgangen van de drie executies uit dit jaar.

2. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 87r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Jacobus || buermans substituijt || vorster alhier || ter somme || van negen ent || sestigh gulden || elft stuijvers aght || penningen over het || waecken der || voorschreven gevangenen || als deselve || den cost en dranck || te geven en gedurerende || haer || detentie sulcx || mede op reckeninge || ofte voldoeninge || vant geene het corpus || alhier daer || inne voor haer || quota verschult;'*

- **Wat vervangend vorster Jacobus Buermans heeft gekregen als onkostenvergoedingen voor het bewaken en het kost geven van en aan gevangen over het jaar 1713.**

3. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 89r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aende huijsvrouw || van d' heer doctor || Glavimans ter || somme van seven || en tachtentigh || gulden || achtie stuijvers || ter saecke van || verteringe geresen || ten haeren || huijse tijde der || executie || der drie || gedetineerden || alhier van desen || jaere;'*

- **Wat er betaalt is dit jaar aan de huisvrouw van dr. Glavimans (schepen) voor onkosten die gedaan zijn voor eten en drinken tijdens de drie executies van het jaar 1713.**

4. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 90v](#):

- **1713:** *'Item alnogh betaelt || aende || weduwe buermans || ter somme van || een hondert || sestien gulden || negen stuijvers acht || penningen over 't geven || van cost en dranck || aende gevangen || en geexecuteerden || Jan Claes Leenderen || Peter vanden || Broeck en Francina || Abrahams || alhier in dese jaeren 1713 en || 1714;'*

- **Wat de weduwe Buermans heeft gekregen voor onkostenvergoedingen voor het geven van eten en drinken aan de gevangen en geëxecuteerden in de jaren 1713 en 1714 (?).**

5. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 91v](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Anthonij || Walschoth de || somme van seven || gulden || wegens t maecken || vant kruijs || bij hem publicq || aengenomen geemploijeert || tot || de executie van || den eenen || gedonemneerden || alhier || en mede alsvoor;'*

- **Rekening die betaald is aan Anthonij Walschot voor het vervaardigen van het kruis, waarschijnlijk een martelwerktuig.**

6. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 92r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Hendrick || Lemans ter somme || van een || en dartigh || gulden thien || stuijvers wegens || 't maecken van || schavoth, galge, || en leren, geemployeert || tot de drie gedetineerden || en geexecuteerden || alhier van desen || jaere volgens || de publicque || bestedinge || vanden 26 junij || 1713 en voorts || alsvoor en breiden || de ordonnantie || en quitantie || desen mede annex dico;*

- **Wat er dit jaar betaald is aan aannemer Hendrick Lemans voor het vervaardigen van schavot en galg: 31 gulden en tien stuivers.**

7. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 93r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen d'Heer doctor Glavimans || ter somme || van vijf gulden || ter saecke van || vacatien voor || de bancke alhier || in saecke van || den gedetineerde || Anthonij Mast || voorts alsvoor || en breiden de || ordonnantie || en qútantie desen || annex dico;*

- **Zie hieronder in de 'attestaties' uit de Schepenbank over dezelfde Mast die twee jaar eerder is ontsnapt: hij is weer terecht en schepen Glavimans krijgt betaald voor ambtelijke verrichtingen omtrent deze verdachte.**

8. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 93r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Lambert || Naeykens ter || somme van || twaelft gulden || seventien stuijvers || acht penningen wegens || leverantie van || keerssen aende || gevangen en || geexecuteerden;*

- **Onkostenvergoedingen voor het leveren van verlichting, kaarsen, aan de gevangen en geëxecuteerden van het jaar 1713.**

9. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 94r](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Peter Gerrit || Nodens ter somme || van vijf gulden || sestien stuyvers || over 't maecken || van kettens krammen || en halsbanden || voor de gevangen en geexecúteerden || alhier van desen || jaere en in || alleen alsvoor || breiden de || ordonnantie || en qútantie || ten desen mede || annex dico;*

- **Betaling van vijf gulden en zestien stuivers aan Peter Gerrit Nodens voor het maken van kettingen, krammen en halsbanden voor het boeien van gevangen en de geëxecuteerden over het jaar 1713.**

10. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 95v](#):

- **1713:** *'Item betaelt || aen Cornelis || Peter Otten ter || Somme van || elft gulden || vijftien stuijvers || over het maecken || vanden pael || en rath || wegens || d' executie der || gedetineerden || alhier;*

- **Onkostenvergoeding voor het maken van een paal en rad voor de executie van de gedetineerden.**

11. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 96r](#):

- **1713:** *'Item alnogh || betaelt aen d' || Heer jacobus || Coenraets || Drossaerts || alhier ter somme || van twee hondert || ngen en veertigh || gulden thien stuivers ||*

acht penningen over || verschotten bij || deselve gedaen || aenden scherprechter || ter wegens de || executie van Jan || Claes Leenders || Peter vanden || Broeck en Francina || Abrahams;

- De rekening betaalt aan de scherprechter voor het uitvoeren van de executies in dat jaar in Hilvarenbeek.

12. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio 98r](#):

- 1713: 'Item alnogh || betaelt aen || verscheijde inwoonders || alhier || ter somme van || seven en dartigh || gulden dartien || stuijvers || acht penningen || over leverantie || van bier als || andersints aen || de rotten alhier || op de executie || der gevangenen || alhier over || desen jaere || 1713;'

- De uitbetaling van de onkosten voor bier e.d. (tabak) voor de rotten die manschappen leverden bij de executies.

13. Inventarisnummer 255, Borgemeestersrekeningen 1713 april 1 – 1714 maart 31: [Folio pla99r](#):

- 1713: 'Item alnogh || aan verscheijde || inwoonderen || betaelt ter || somme van || acht en tachtentigh || gulden || sestien stuijvers en || sulcx voor het || waecken vande || gevangenen alhier || op den toorn;'

- Onkosten uitbetaling voor het bewaken van de gevangenen op de toren door de inwoners van Hilvarenbeek.

Schepenbank ('[attestaties](#)')

1. Inventarisnummer 1329, Register van attestaties 1700 maart – 1717: [Folio 285r](#):

- 10-04-1711: 'Op heden den thienden april || 17 hondert elf [...] d Heer Jacobus Coenraets || Drossaerts deser dinghbancke || van Hilvarenbeeck gevisiteert || t' gevangenhuijs, alwaer Anthonij || Mast die gedetineert wert uijt || sijne detentie op eergisteren [...] || avont omtrent half negen a || negen uijren ontcomen ende [...] || gechappeert is [...] bevonden dat || de boijen geforceert sijns geweest || ende cram in de muer waer aen met || een kettingh en [...] om den hals || aengesloten [...] was;'

- Boeien en krammen (en gevangenissen in torens) werken niet altijd blijkt uit deze attestatie uit de Schepenbank van Hilvarenbeek: Anthonij Mast is 'gechapeert'. Helaas voor Mast wordt hij twee jaar later weer gepakt, zoals hierboven blijkt uit de dorpsrekeningen van 1713.

Schepenbank ('[Tight en aensprake Crimineel](#)')

1. Inventarisnummer 18, Drossaard Jacobus Coenraets contra Jacobus Daniel de Warri, betreft landloperij, bedelarij en bedreigingen met een pistool 1713:

- ?-?-1713: [Eerst de straf die De Warri krijgt opgelegd](#): 'Concluderende, soo contendeert || den heere [...] officij aentre [...] || ten eijnde dat den gedetineerde || ter sake vande menigvuldige || en grouwelijcke delicten || hier vooren verhaelt, anderen || ten exempel soodanigh aen lijf || en leven datter de doodt naer || volgt, sal worden gestraft || als u eerwaarde naer exigentie vande || delicten, ingevoege van haer hoge

|| mogende placaten ende speciael naer || dat van 6 januari 17 en seven sullen || vinden te behoren;'

- De uiteindelijke straf voor De Warrij passend bij de hoogte van zijn eigen delicten, een goed voorbeeld van de 'oog-om-oog-mentaliteit' uit deze tijd;

- Vervolgens wat De Warrij had uitgespookt om dit te verdienen: '1 || Onder eersten in facto waer te wesen dat || den gedetineerden is een soon van Daniel de Werrij || gedient hebbende als Ruijter onder de troepen || van sijne majesteit den Coningh van || Spaenjen || 2 || die volgens sententie van heere Schepenen van || S'bosch inden jaere 1694 tot Rovert even buijten de jurisdictie van Hilvarenbeecq levende is geleenbrakt || 3 || Dat den gedetineerde van der jeugt aan den kost || opt 'landt en bijde goede lieden heeft gaen || bedelen tot sijn 12 a 13 jaeren toe || 4 || als wanneer voor voorman den tijdt van drie || jaeren onder de artillerije heeft gaen dienen || 5 || Dogh dien last te swaer wesende heeft den || gedetineerde sigh wederom begeven tot den bedelsak || en zijn broodt op het landt hebbende || gaen soecken || 6 || Soo is den gedetineerden t 'ellekkens geraeckt en || geslagen bij seer quade geselschappen || 7 || Waer over inde maendt januarij 1711. Met zijn || geselschap is geapprehendeert ende gebrogt || binnen de stadt van Bergen op den Zoom || 8 || Aldaer eenige weecken heeft gevangen geseten || en na dat zijn mede geselschap te weten Jan || Bloos, Frans Willems, Catharijn Jans, en Margriet || Jans aldaer geexecúteert en hij gedetineerde || los gelaten wesende || 9 || Heeft den gedetineerde sigh wederom bij quaat || geselschap begeven en op het landt loopende || om fortuijn te maken || 10 || Soo is den selve met zijn geselschap andermael || tot Hulsel onder desen quartiere geapprehendeert || ende gebragt tot s'Hertogenbosse || 11 || Alwaer eenige tijdt geseten ende werderom los gelaten wesende || 12 || Soo heeft den gedetineerde zijn oude wegen || in slaende, sigh alwederom begeven bij quade || geselschappen || 13 || Gelijck dan met Huijbert Jansse, alias De Wael, || en Pieter Janse, twee bekende gauwdieven al || hier mede gedetineert || 14 || Hem niet en heeft ontsien publike wegen || te violeren en aller wegen geweldiger handt || met gelade schiet pistoolen de reijsende lieden || hebben aangetast en vant haere berooft || 15 || gelijk den gedetineerde inde maent november || laestleden met de twee mede gevangenen sig || dan hebben bevonden opden wegh tussen || Loon en Waelwijck || 16 || Alwaer gewapent wesende met salk pisolen || Frans Tielens wonende tot Valckenswaerde || hebben aengetast ende || ontnomen de Somme van 40 gulden || 17 || ende van Jan Laureijssen wonende tot Riethoven de somme van 60 gulden || bestaende in 40 daelders in spetie || 18 || met bedrijginge indien de voorschreven persoonen haer | bewegden off tot tegen weer wilden stellen || dat haer doorden coop souden schieten || 19 || als te sien bijde beeedidde attestatie gevoegt || sub nom || 20 || Dat den gedetineerde met de voorschreven mede || gedetineerden eenige daegen daer aen inde || selve maent november 1712 zijn gegaen na || sekere slandts hoeve gelegen onder Steensel || quartiere van kempelant || 21 || ende aldaer des naermiddaegs ontrent den een || uijre in het hoij leggende te slapen || 22 || door de dienaeren der justitie vanden quartiere || van kempelant opgeweckt en gedwongen sijnde in huijs te comen om te tonen wat || volck dat zij waren || 23 || Dat daerop in huijs comende aende voorschreven diennaers || hebben vertoont twee certificatie vande || magistraet van Antwerpen || 24 || Dogh daer mede niet tgenoegt zinde en gelatende || als off haer verder wilden visiteren || 25 || Soo hebben de gedetineerden bedugt wesende || dat ondeckt ende gevangen || mogten worden || 26 || Sigh niet ontsien met uijtgetogen messen || opde gemelte dienaers aen te vallen || 27 || en hebben aen

den vande seleve soo swaren || steeck toegebrogt dat daer van ter || aerden is neder gevallen || **28** || Waerna opden anderen dienaer soo hevig || hebben aengevallen dat vande gedetineerden || seve bloedende wonde en nogh is a twaelf || steecken en sneden door de klederen heeft || ontfangen || **29** || ende soude de gedetineerden waerschijnelijck || de dienaeren van 't leven ter doot hebben || gebragt || **30** || bij soo verre door Aelbert den Hoevenaer || en zijn zoon niet waeren ontset en op || het trecken vande klock den vlugt || hadden moeten nemen || **31** || Dat de gedetineerden naderhandt en nu voor || een weeck of drie geleden wederom opde || voorschreven hoeve comende || **32** || De selve haer aldaer soodanigh hebben aengesteld || dat de vrouw van hoevenaer gedwongen || was haer gelt te moeten geven || **33** || Soo als allent selve consteert bij t 'gevoegde sub [...] || **34** || Den gedetineerde in zijn quat leven en || boosheden alverder voort gaende || **35** || Heeft sigh almede niet ontsien op sondagh || voor Paessen laestleden inden morgensont || onder het drincken van een glaesje te || comen verspieden de huijsinge van de || Stockvis gelegen onder de jurisdictie van || 's Bosch || **36** || en na dat de gelegentheijt vant huijs || wel hebben afgesien || **37** || Soo is den gedetineerde inden avondt || ontrent de klokke negen uijren met nogh || vijff personen seer behendigh door || de agter deur vant huijs in gecomen || met schiet pistolen in de hand || **38** || waarmede aenstonts opdie vanden huijsen || zijn aengevallen ende nae dat het || huijs doorsogt hadden ofter enigh enigh volck || lagh en sliep || **39** || soo heeft den gedetineerde die als Capiteijn || over de andere Commandeerde de hospes || van het huijs den sleutel van de kas ontnomen || **40** || ende hem beneffens een man die daer in || huijs woonden ende de dienstmeijt gedowngen || inden kelder te gaen aldaer de handen || en voet gebonden hebbende gedreijgt soo || hij eenigh gerugt maeckten dat haer || door den kop souden schieten || **41** || waarmee den gedetineerde selver de kas heeft open || gedaen en alles daer uijt genomen wat hem || aenstondt || **42** || Dat ondertussen de vrouw van den huijse 't huijs comende aenstondts door den gedetineerden || is aengetast || **43** || en haer ontnomen hebbende de goude ringh || vande handt de goude bellen uijt de ooren || en silver werk van haer sijde || **44** || soo heeft den gedetineerde haer gedwongen || naer den kelder te gaen dogh niet willende || gaen voordat haer kindt uijt de wiegh mogt || mede nemen || **45** || Soo heeft een van gedetineerde zijn geselschap || haer gedrijgt doot te sullen schieten || doende om meerder schrick te maken || vers poeder opde pan van sijn pistool || waer mede haer op het hooft heeft || geslaegen || **46** || dat gemelte vrouw van huijsen ondertussen || haer kindt nemende almede naer den kelder || is geleijt || **47** || ende aldaer de handen opden rugh, het || kindt opde borst en met de voeten aen haer || man is gebonden geworden || **48** || alwerder met bedrijfingen soo imant sigh || bewegden dat haer door den kop souden schieten || **49** || dat den gedetineerde aldaer nogh eenige || tijt hebbende sitten drincken den kelder || toegenagelt en ligt uijtgedaen wesende || **50** || soo is den selve met het geroofde goudt || silver linnen en wollen van daer gegaen || latende die vanden huijsen gebonden inden || kelder leggen || **51** || Soo als dat dat allent selve int brede || consteert bijde beeedigde attestatie gevoegt || **52** || dat den gedetineerde met zijn bij hebbende || geselschap over al suspect zijnde geworden || **53** || en bij avond tot Riel inde herberge comende || met voornemen om dien avont laet || wederom van daer te gaen om fortuyn te || soecken || **54** || soo sijn de selve doorde opgesetenen || van Riel aengehouden ende gebragt alhier || binnen Hilvarenbeecq; '

- Een hele waslijst aan misdaden heeft deze De Warri op zijn naam staan, hij bracht het er dan ook niet levend vanaf. We lezen dit allemaal in de 'Tight ende

aenspraake crimineel', hierin somde de drossaard puntsgewijs op waarvan hij de gevangene verdacht en welke bewijzen hij daarvoor had. Aan het eind van het document trok de drossaard zijn conclusie en stelde hij een strafeis voor.

Schepenbank ('Registers van openbare verkoop, verhuur, verpachting, aanbesteding'):

1. Inventarisnummer 575, 1720 juli 22 – 1728: [Folio 445v](#) – Folio 447r:

- **11-07-1725**: *'Op heden den elfden junij || seventien hondert vijff en twintigh, soo sullen || Heeren Drossart en schepenen deser Dinghbancke || van Hilvarenbeeck achtervolgens publicatie || op sondagh besteden aen 's heeren geboden gedaenen || en naer voorgaende klokke trecken publicq || ten hooghsten en schoonsten voor alle man || aende minstbiedende besteden het opmaecken || van het schavoth alhier om het selve in || staet te hebben morgen voor de middagh || ten negen uijren en dat op deser voegen te weten || op de hooghten van ses voeten boven den gront || en achten || voeten in 't vierkant onderst || met dertigh paelen en wel gesweept dat || het stijft en sufficient is met een leen || daarom de halve galgh daer in te voegen || en soo te plaetse dat de kaeck bequamelijck || daer ingeplaets is om justitie daer || aen te doen ende sal de kaeck onder het || schavoth met twee steunen moeten werden || gestijft ende sodanige gaten door de galgh || en kaeck moeten booren soo den scherprechter || den aennemer sal aenwijzen, den aennemer || sal oock gehouden wesen de leeren || staende onder den toorn morgenochtent || te setten tegens het schavoth ende lange || leer tegen de galgh sal oock gehouden || sijn de leer hem aan te wijzen te brengen met || de geexecuteerde lichamen op de plaets daer || het nodigh is en aangewesen sal worden || en de leer wederom van daer te haelen en te || brengen elck op sijn plaets te weten het || eene soo wel als het andere onder in den || toorn den aennemer sal de matrialen || die hij levert wederom naer hem mogen || nemen naer de gedaene executie || Den aennemer sal alle de matrialen tot het || schavoth nodigh moetden leveren soo van hout || plancken, palen, latten, spijkers etc || alsmede de touwen en catrollen, nodigh om || de geexecuteerde lichaemen aen het buijtengericht || op te hangen en alles behoorlijck || moeten nagelen en sullen de regenten || het selve opnemen en het werck niet conform || wesende het besteck sal ten sijnen lasten || worden verbeterd en aen sijn bedongen loon || worden gecort || Den aennemer sal oock gehouden sijn op de || plaets van het buijten gericht te setten || eenen eijcken pael, langh twintigh voet en dick || een voet op sijn cruijs boven den grondt || en ten minsten vier voeten in den grondt te setten || en ondersteunen met drie steuntjes langh || ses voet van bequame dickte || Den aennemer sal het oude rath staende om || den pael aen het buijtengericht moeten || affslaan en de pael versien met drie || nieuwe steuntjes van onderen ter langhten || en dickten als boven || Item den leeghtsten belegger sal profiteren || een daelder van dertigh stuijvers voor sijn || debe[?] welcke door den aennemer sal || moeten werden voldaan aen stonts naer || 'uijtgaaen van 't hooghsel deser sonder || verhaal || en sal den aennemer van dese sijne aenneminghe || besorgt werden een ordonnantie ten || fine van betaelinghe || Item den aennemer sal oock moeten stellen || twee goede en sufficient borgen ten || genoegen der heeren bestederen welcke der een || voor al en insolidum sullen staen voor || alwaer in den aennemer sal gehouden || wesen volgen dese conditie || Item 't hooghsel sal hier van uijtgaen || aenstonts naer de gedaene bestedinge met een || ander derdermael affvragen || Item in cas den vorster hem guame te misgrijpen*

|| twee ofte meer te gelijk mijnde || soo wert zijn verhael gerefereert || Leeghsten insetter is Hendrick Lemans || op negen en twintig gulden || geboden van negen gulden opgaende en gecomen || tot op de voorschreven negen en twintigh gulden || en daer voorbij den voorschreven leeghsten belegger || verbleven || Borgen Michiel Lemans en Hendrick Lemans;

- Bestek van het bouwen van schavot en galg (met precieze maten, materialen en 'how-to') en aanbesteding. Hendrick Lemans is de laagste bieder en mag het allemaal gaan bouwen, deze naam komen we natuurlijk eerder tegen in de resolutieboeken en de dorpsrekeningen.